

Pòrtic

Es deia en el *Pòrtic* del número anterior de «Treballs de la Societat Catalana de Geografia» que sembla que era just d'honorar la memòria d'aquells geògrafs de l'entre-dos-segles que havien efectuat una labor de tanta importància i valor que marcà fortament la geografia de Catalunya amb l'empremta de les seves concepcions.

Aquest any, el contingut especial de les conferències i els debats que aquestes han promogut, han portat a fer referència constant a aquells geògrafs. Per exemple, els comentaris sobre el creixement poblacional i l'expansió urbana a Catalunya obliguen a referir-se als treballs de Josep Iglésies sobre la cursa demogràfica de les grans ciutats catalanes i d'altres problemes d'actualitat de la geografia social: la macrocefalia, el despoblament, l'encaix de rodalies concretes en el conjunt de l'organització territorial... També, per exemple, la referència sovintejada al paper de la ciutat de Barcelona imposa l'anàlisi del paper jugat a Catalunya per la capital i la seva rodalia al llarg del temps. I això imposa, lògicament, el plantejament de la visió que en tenia Pau Vila i del que deia sobre les conurbacions que es creaven a Catalunya i del tractament que hom els havia de donar, i del coneixement que deixà de les contrades menors i de llur individualitat. I no cal dir que el debat el paper de l'àrea urbana central de Catalunya, i la discussió sobre la part que els territoris de la que fou Corporació Metropolitana de Barcelona tenien en la configuració del mosaic català mena naturalment a estudiar les formulacions de Solé i Sabarís sobre la regió urbana i les seves opinions reformadores sobre el problema de l'organització territorial.

Igualment es poden citar d'altres exemples: les definicions de Soler i Riber sobre les rodalies menors i les jerarquies urbanes, les de Puchades sobre l'estructura interna de les comarques que hom anomena tradicionals, etc.

Cal insistir en el pes considerable de les opinions de tots aquests geògrafs perquè han teixit el canemàs damunt del qual s'ha bastit tot l'edifici de la geografia catalana posterior. Fou un canemàs fet, en bona part, de voluntarisme, d'esforços individuals, de fidelitat i de voluntat de servei.

Fotografia presa al Palau Dalmases —on foren acollides tantes activitats culturals catalanes durant la dictadura— en un acte de la Societat Catalana de Geografia que aplegà tres de les seves figures més representatives: Josep Iglésies, aleshores secretari, Pau Vila, tot just retornat de l'exili, i Serra i Ràfols, el president.

Recordar aquells autors no és va. La seva obra de conjunt —i només cal pensar en les circumstàncies en la que es desenvolupà— és remarcable per la seva exigència i el grau elevat de valor científic.

Algunes vegades, quan es parla de la Societat Catalana de Geografia dels anys de la clandestinitat i de la lluita per la supervivència es fa menció escarida dels seus presidents, com si amb això n'hi hagués prou. Josep Ramon Bataller, geòleg i paleontòleg, i Josep de Calassanç Serra i Ràfols, arqueòleg, presidiren la Societat durant els períodes difícils de 1949-1954 i 1955-1971, respectivament. En ells sembla just d'honorar perquè els representaren en raó dels seu càrrec, l'esforç de tots aquells que contribuïren a ennoblir els estudis geogràfics i, amb aportacions originals i manteniments estrenus, a atorgar-los la possibilitat de desenvolupaments posteriors en tots els camins i direccions per on la recerca, després, ha transcorregut i s'ha estès.

Però, aquest curs no ha estat únicament ric en l'actualització dels plantejaments d'aquells geògrafs anteriors, sinó que ha portat al coneixement i a la discussió de visions noves d'autors que, des del camp de la geografia i del de les ciències veïnes també han aportat interpretacions originals o comentaris dignes d'ésser atesos. Alguns d'aquests autors, aquest any han ocupat la tribuna de la Societat Catalana de Geografia o hi han estat citats i estudiats. Només cal recordar alguns noms: Bohigas, Busquets, Cantallops, Clusa, Ribes i Piera, Serratosa, Solà-Morales, Solans, Vilaseca, etc.

No hi ha dubte que no es pot tenir una visió real del territori i dels seus problemes sense conèixer i assumir bona part de la contribució d'aquests darrers autors citats.

Ja és sabut, també, que aquests darrers mesos s'ha desenvolupat fortament, en una altra direcció, el debat de la divisió territorial de Catalunya. Les Lleis d'Ordenació Territorial del mes d'abril de 1987 tenen una importància innegable, però el que ara interessa remarcar és que han promogut un increment del debat territorial a tots els nivells. A part del que es tingué al Parlament i del que s'ha tingut a través dels mitjans de comunicació, només cal pensar en les discussions que ha fomentat l'enquesta posterior feta als municipis que ha obligat a preses de posició, molt sovint fonamentades, i a realitzar estudis justificatius de la decisió adoptada. Però, després, al si de la Comissió de Delimitació Territorial creada per la Llei del mes d'abril, els debats han estat constants, les actituds contrastades i les decisions debatudes. No és cap secret que ha estat important el paper que en tots aquests treballs de la Comissió de Delimitació Territorial hi han acomplert els geògrafs que hi formen part, Vilà Valentí i Lluís Casassas, tots dos membres de la Societat Catalana de Geografia.

A la Comissió no surten a relluir, només, qüestions precises de determinació de límits, sinó que hom s'hi troba amb problemes derivats de l'afany de supervivència de comunitats menors (es pot citar el cas de Serra d'Almos, un exemple entre molts d'altres) o derivats de diferents criteris sobre el model de societat o de la valoració del sentit del paper que ha tingut a Catalunya el fenomen de la urbanització...

Cal dir que, sovint, en les discussions i converses d'aquest curs en el que estan ocorrent tantes coses importants per la geografia de Catalunya, entre les aportacions dels geògrafs absents i les contribucions darreres dels autors que s'han citat després, apareix la figura de Salvador Llobet, veritable home-pont entre els dos grups de geògrafs de que s'ha fet menció. Sense oblidar les aportacions de Llobet en el camp de la geografia física, en aquest Pòrtic —quan tot just comença 1988— es voldria assenyalar per la seva actualitat que, en el debat present de la divisió territorial, els seus escrits anteriors sobre geografia urbana i sobre qüestions de límits comarcals (Granollers i Vallès Oriental, Mataró i Maresme, contribucions a la *Geografia de Catalunya* de l'AEDOS) representen un esforç considerable que permeté l'aclariment de certes qüestions. Per això, sembla que, des d'ara, quan s'apropa la commemoració del seu vuitantè aniversari, l'estudi de la figura de Llobet ha d'ésser constant: tant en la seva vessant teòrica com en les anàlisis pràctiques de punts concrets del territori; tant en les seves interpretacions més originals com en l'esforç d'adaptació de corrents innovadors apareguts sobretot a la geografia francesa, amb la que ha mantingut des de fa anys, unes relacions constants; tant en la seva fidelitat a les grans línies clàssiques del pensament com en la col·laboració i participació en els treballs més joves i originals apareguts els darrers anys, tal com es pot veure en aquest mateix número de «Treballs...».

D'altra banda, també, la contribució de Llobet a la col·lectivitat de geògrafs ha estat rellevant en un altre aspecte: hi ha posat de relleu el valor que té la constància en el treball, la perseverància en l'esforç, la tossuderia més noble en el manteniment de les seves conviccions...

Una fotografia de Salvador Llobet i Reverter, el geògraf català emèrit que va néixer a Granollers ara fa vuitanta anys.

Per això, «Treballs...» voldria que durant aquest any, el dels vuitanta anys del geògraf Salvador Llobet, que fou president de la Societat Catalana de Geografia, apareguessin alguns articles que, a part de fer conèixer els aspectes de la seva personalitat, de la seva obra i de la seva bibliografia tan interessant, fossin manifestació del record i de l'afecte que, també en el camp de la geografia de Catalunya, se sent envers ell.

Sembla que es pot ben assegurar, doncs, que aquest és un Curs ric en activitats importants i en la preparació de tasques també molt interessants. Les conferències mensuals han anat seguint d'acord amb el programa publicat i s'ha pogut escoltar, doncs, les lliçons de Jordi Borja, Manuel Ribas i Piera, Juli Garcia Ramon, Tomàs Pou i s'han efectuat els cursos especialitzats programats en els que participaren els professors Paul Claval i Jeanne Fagnani que parlaren de l'aglomeració de París, i Josefina Gómez Mendoza, Dolores Brandis i Rafael Mas que ho feren sobre alguns aspectes del creixement de Madrid. Aquests cursos especialitzats, que s'han pogut efectuar pel patrocini de la Comissió Interdepartamental de Recerca i d'Innovació Tecnològica de la Generalitat, foren l'ocasió per realitzar visites i excursions a diverses contrades catalanes, tal com es detalla a la secció de «Notes» del número actual de «Treballs...», i també facilitaren comentaris i converses que han representat un enriquiment considerable innegable en la meditació actual sobre la geografia.

A més, durant aquestes setmanes, alguns dels grups de treball que s'havien previst, ja han començat la seva tasca, com és el cas del que avança en l'elaboració de la bibliografia de les comarques catalanes, o ja l'han començat a preparar, com el «grup de les taules rodones» o el que prepara els contactes amb entitats comarcals d'estudis geogràfics, o el que impulsa o coordina treballs especials sobre la geografia agrària, o els que estudien la possibilitat de creació d'algun tipus d'agrupament de geògrafs professionals que no es dediquin a la docència...

S'espera que tot això comenci a oferir resultats positius i reforci el paper de la Societat Catalana de Geografia en la comunitat catalana actual en la que tantes qüestions que hi són plantejades tenen conseqüències o plantejaments geogràfics: el tema regional, la planificació, les calamitats naturals, la lluita social, l'evolució urbana, la transformació del camp, les proposicions diferents ofertes als problemes de les comunicacions i del traçat de les xarxes viàries, el combat per la protecció i salvaguarda del medi ambient, les grans opcions filosòfiques o teòriques, etc.

Sempre s'ha defensat des d'aquestes pàgines, la necessitat que els geògrafs —individualment, col·lectivament— no poden restar absents de les grans decisions que es prenen o s'han de prendre i que afecten al territori i de les que ajuden a configurar la societat nova que l'ha d'usar. Els contactes mantinguts a la Societat Catalana de Geografia durant cursos darrers amb geògrafs de regions ben diverses i de concepcions ideològiques ben variades, i la participació d'alguns dels seus membres en els debats i en la discussió d'algunes qüestions importants, han contribuït a fer més evident la presència de la Societat Catalana de Geografia tant en el camp de la recerca geogràfica i de les edicions geogràfiques, com en l'anàlisi del territori, com en aspectes diversos de les lluites i discussions establertes i plantejades avui en el si de la societat de Catalunya.

Hi han ajudat, així mateix, la curiositat constant del geògraf i la seva propensió al dubte. Només amb l'exercici d'aquestes dues condicions es podrà evitar que tot el cúmul de recerques i de disquisicions i de raonaments mantinguts no es converteixi en un conjunt de frases buides, carents de sentit i d'eficàcia.